Magiczny Kraków

Apel o ochronę Lajkonika jako jednego z symboli Krakowa

2024-05-01

Muzeum Krakowa i orszak pochodu Lajkonika stanęli przed koniecznością wyrażenia wspólnego stanowiska wobec coraz częstszych przypadków wykorzystywania jednego z symboli naszego miasta i elementu jego dziedzictwa niematerialnego, jakim jest Lajkonik – Konik Zwierzyniecki, do działań o charakterze komercyjnym oraz przedsięwzięć odzierających tę postać z jej naturalnego kontekstu i zacierających prawdziwy sens tej wyjątkowej i pięknej krakowskiej tradycji.

Pragniemy przypomnieć, że Lajkonik pojawia się na ulicach Krakowa raz w roku, tydzień po Bożym Ciele, gdy przemierza wraz z orszakiem włóczków i kapelą Mlaskoty trasę ze Zwierzyńca do Rynku Głównego. Legenda wiąże początki tego zwyczaju z odparciem przez krakowskich flisaków najazdu Tatarów na Kraków w 1287 roku. Najstarsze zapiski potwierdzające harce Konika Zwierzynieckiego w oktawę Bożego Ciała pochodzą z 1738 i 1756 roku. Pochód Lajkonika to jeden z nielicznych krakowskich zwyczajów o charakterze świeckim, który podtrzymywany jest od kilku stuleci za sprawą nieprzerwanego przekazu międzypokoleniowego wśród mieszkańców Krakowa. Wartość tej tradycji dostrzegali wybitni krakowianie. Od 1872 roku na podstawie decyzji prezydenta Józefa Dietla organizacja pochodu Lajkonika była wspierana finansowo przez miasto Kraków. Z kolei od 1904 roku Konik Zwierzyniecki dźwiga strój, którego projekt zrodził się z artystycznego geniuszu Stanisława Wyspiańskiego. W XX wieku tradycja ta mogła być kultywowana za sprawą zaangażowania wybitnych badaczy dziejów miasta skupionych w Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa i znanych muzealników z Jerzym Dobrzyckim i Anną Szałapak na czele.

Oni wszyscy rozumieli, że przez wieki pochód Lajkonika był symbolem Krakowa, odzwierciedlającym jego niepowtarzalny charakter oraz bogactwo tradycji i historii. Współcześnie również za tradycją Lajkonika stoi konkretna społeczność, którą tworzy orszak, ale również mieszkańcy, którzy oczekują przez cały rok na spotkanie z Konikiem Zwierzynieckim, aby wspólnie z nim zatańczyć na trasie przemarszu i zostać dotkniętym lajkonikową buławą „na szczęście”. Dla tych wszystkich osób uczestnictwo w pochodzie jest czymś więcej niż dobrą zabawą w ludowym widowisku. To nasze dziedzictwo, które otrzymaliśmy od poprzednich pokoleń i zamierzamy przekazać tym, którzy przyjdą po nas. To część naszej krakowskiej tożsamości!

Pochód Lajkonika jest krakowskim dziedzictwem niematerialnym, które jako jedno z pierwszych zjawisk zostało umieszczone na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego w 2014 roku. Celem wpisu była przede wszystkim ochrona naszej tradycji, również przed wykorzystywaniem postaci Lajkonika poza akceptowalnym przez społeczność kontekstem, często do działalności komercyjnej czy eventowej.

To prawda, że naszej tradycji nie chronią prawa autorskie w takim rozumieniu, jak zapisano w stosownych ustawach. Pozostaje nam jednak zwrócić się z apelem do wszystkich tych, którym droga jest historia i dziedzictwo Krakowa, w szczególności do osób odpowiedzialnych za prowadzenie działalności kulturalnej w mieście, o zrozumienie naszego stanowiska. Wzywamy do świadomego odwoływania się do krakowskiego dziedzictwa niematerialnego, z poszanowaniem tradycyjnego kontekstu, w którym jest ono kultywowane oraz o zachowanie właściwej wrażliwości.

Magiczny Kraków

Pracownicy muzeum i członkowie orszaku od wielu lat wspólnie podejmują również liczne działania edukacyjne wśród dzieci i młodzieży, których celem jest budowanie świadomości wartości pochodu Lajkonika jako lokalnego niematerialnego dziedzictwa.

Apelujemy o dbałość w zachowaniu niepowtarzalności postaci Lajkonika i jego pochodu, który ma miejsce tylko raz w roku. Posługiwanie się postacią i wizerunkiem nietradycyjnego Lajkonika, niestety bardzo często w stroju nieudolnie naśladującym projekt Stanisława Wyspiańskiego z 1904 roku, który mamy zaszczyt przechowywać w muzealnych zbiorach, spłyca głębszy i prawdziwy sens tradycji i rozmywa jej doroczny odświętnych charakter. Podchodźmy z jak największą świadomością do naszego wspólnego krakowskiego dziedzictwa niematerialnego. Tylko razem sprawimy, że będzie ono kształtować niepowtarzalną atmosferę Krakowa, jego *genius loci*, również przez kolejne pokolenia.

Każdą osobę, która żywi szacunek dla wielowiekowej krakowskiej tradycji pochodu Lajkonika, prosimy o udostępnienie naszego apelu.

Dyrektor Muzeum Krakowa dr Michał Niezabitowski oraz członkowie Orszaku Lajkonika.